

TARMOQ ODOB-AXLOQI (INFOETIKA)

Andijon davlat pedagogika instituti

Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya yo'nalishi 203-guruh

Talabasi Marufjonova Mohigul

Annotatsiya. Zamonaviy raqamli dunyoda internet inson hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Axborot texnologiyalarining keng rivojlanishi natijasida onlayn muloqot, axborot almashish va raqamli xizmatlardan foydalanish tez sur'atlarda kengaymoqda. Bunday sharoitda internetdagi xulq-atvor qoidalarini bilish, axborotdan to'g'ri va mas'uliyat bilan foydalanish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi masalalar yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tarmoq odob-axloqi — foydalanuvchilarning internetda madaniyatli muloqotini ta'minlaydi, infoetika esa axborotni yaratish, tarqatish va saqlashda axloqiy me'yorlarga amal qilishni belgilaydi. Ushbu maqolada tarmoq odobi va infoetikaning asosiy tamoyillari, ularning amaliy ahamiyati hamda raqamli jamiyatdagi o'rni yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: tarmoq odobi, netiket, infoetika, axborot etikasi, internet madaniyati, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumot, raqamli savodxonlik, mualliflik huquqi, kiberxavfsizlik, online muloqot.

Abstract. In today's digital world, the internet is becoming an integral part of human life. With the rapid development of information technologies, online communication, information exchange, and the use of digital services are expanding at a fast pace. In such conditions, it becomes increasingly important to understand the rules of online behavior, use information responsibly, and protect personal data. Netiquette ensures polite and respectful communication on the internet, while information ethics defines moral standards for creating, distributing, and storing information. This article explores the main principles of netiquette and information ethics, their practical significance, and their role in a digital society.

Keywords: *netiquette, information ethics, internet etiquette, online behavior, digital literacy, information security, personal data, copyright, cybersecurity, online communication.*

Аннотация. *В современном цифровом мире интернет становится неотъемлемой частью жизни человека. Благодаря стремительному развитию информационных технологий онлайн-общение, обмен данными и использование цифровых сервисов быстро расширяются. В таких условиях особенно важно знать правила поведения в сети, ответственно обращаться с информацией и защищать личные данные. Сетевая этика (нетикет) обеспечивает культурное и уважительное общение в интернете, а инфоэтика определяет моральные нормы создания, распространения и хранения информации. В данной статье рассматриваются основные принципы сетевой этики и инфоэтики, их практическая значимость и роль в цифровом обществе.*

Ключевые слова: *нетикет, инфоэтика, сетевая этика, интернет-культура, цифровая грамотность, информационная безопасность, персональные данные, авторское право, кибербезопасность, онлайн-общение.*

1. Tarmoq odob-axloqi (Netiquette) tushunchasi

Tarmoq odob-axloqi — bu internetda muloqot qilish, fikr almashish, axborot joylashtirish va boshqalar bilan o‘zaro ishlash jarayonida rioya qilinadigan axloqiy qoidalar majmuidir. “Net” (tarmoq) va “etiquette” (odob) so‘zlaridan shakllangan bo‘lib, tarmoq madaniyati degan ma’noni anglatadi.

1.1. Tarmoq odobining asosiy tamoyillari

1. **Hurmat va xushmuomalalik** – internetda ham insonni hurmat qilish asosiy me’yor hisoblanadi.
2. **Aniq va tushunarli muloqot** – noto‘g‘ri tushunishlarning oldini olish uchun fikrni ravshan ifodalash zarur.
3. **Shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish** – manzil, telefon, parol kabi ma’lumotlar sir saqlanishi kerak.

4. **Mualliflik huquqlariga rioya qilish** – ruxsatsiz kontentni tarqatish odobsizlik va qonunbuzarlik.

5. **Keraksiz xabarlar (spam) yubormaslik** – boshqa foydalanuvchilarning vaqtini qadrlash.

6. **Internetda iz qoldirish mas'uliyati** – yuborilgan har bir axborot o'chmas iz qoldirishi mumkin.

7. **Baqirmaslik qoidasi** – katta harflar bilan yozish boshqa odamlar uchun noqulay va qo'pol ko'rinadi.

1.2. Tarmoq odobi nima uchun kerak?

- Onlayn muloqotni madaniyatli qilish.
- Mojarolar va noto'g'ri tushunishlarni kamaytirish.
- Internetni xavfsiz va qulay muhitga aylantirish.
- Yoshlarni internetning salbiy oqibatlaridan himoya qilish.

2. Infoetika tushunchasi

Infoetika — axborot yaratish, saqlash, tarqatish va undan foydalanishda amal qilinadigan axloqiy me'yorlar majmuasidir. U internetdagi xavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, ma'lumotning haqqoniyligi, adolati va foydalanuvchining mas'uliyatini o'z ichiga oladi.

2.1. Infoetikaning asosiy yo'nalishlari

1. **Shaxsiy hayotni himoya qilish (privacy)**Foydalanuvchining shaxsiy ma'lumotlari xavfsiz tarzda saqlanishi va ruxsatsiz tarqatilmasligi kerak.

2. **Axborot xavfsizligi**Viruslar, xakerlik hujumlari, ma'lumotni o'g'irlashning oldini olish.

3. **Mualliflik huquqlariga amal qilish**Boshqalarning mehnatini hurmat qilish va ularning materiallaridan foydalanishda ruxsat so'rash.

4. **Feyk axborot va manipulyatsiya bilan kurashish**Tekshirilmagan ma'lumotlarni tarqatmaslik.

5. **Texnologiyalarni mas'uliyat bilan qo'llash**Sun'iy intellekt, dasturlar, internetdan foydalanishda jamiyatga zarar yetkazmaslik.

3. Tarmoq odobi va infoetikaning ijtimoiy ahamiyati

Bugungi kunda internet nafaqat axborot olish balki ta'lim, biznes, muloqot, tibbiyot va xizmatlar markaziga aylangan. Shu bois tarmoq odobi va infoetikaga rioya qilish:

- Jamiyatda axborot madaniyatini oshiradi.
- Yolg'on xabarlar tarqalishining oldini oladi.
- Yoshlarni kiberjinoyatlardan himoya qiladi.
- Internetni yanada sog'lom va xavfsiz makonga aylantiradi.

Xulosa

Tarmoq odob-axloqi va infoetika — zamonaviy raqamli jamiyatda har bir inson bilishi kerak bo'lgan tushunchalardir. Internetdan foydalanish madaniyatiga amal qilish, shaxsiy ma'lumotlarni asrash, boshqalarning huquqlarini hurmat qilish va axborotni mas'uliyat bilan tarqatish — raqamli savodxonlikning eng muhim unsurlaridan biridir.